

Nr 168

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ny huvudorganisation för statens vattenfallsverk; given Stockholms slott den 21 april 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gösta Skoglund

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att statens vattenfallsverk skall omorganiseras i huvudsak efter av vattenfallsstyrelsen framlagda riktlinjer.

Förslaget innebär i stort, att verkets nuvarande byråindelning avskaffas. Verksamheten föreslås i stället uppdelad på fem huvudenheter, varjämte en särskild planeringsavdelning med stabsfunktioner tillskapas. Generaldirektören samt cheferna för huvudenheterna och planeringsavdelningen förutsättes arbeta som en direktion. Två nya tjänster varav en som administrativ direktör och en som planeringschef avses komma att inrättas, varvid den nuvarande överdirektörstjänsten indrages.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 21 april 1961.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Skoglund, anmäler — efter gemensam beredning med cheferna för finans- och civildepartementen — fråga om *ny huvudorganisation för statens vattenfallsverk* samt anför därvid följande.

I skrivelse den 11 november 1960 har vattenfallsstyrelsen framlagt förslag till ny huvudorganisation för statens vattenfallsverk. Vid skrivelsen var fogade av styrelsen inhämtade yttranden över förslaget från Sveriges juristförbund och Sveriges civilingenjörsvetenskapsförbundet, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Sveriges arbetsledareförbund, Statens vattenfallsverks tjänstemannaförbund och Vattenfallsverkens personalförbund. Efter remiss har utlåtanden över förslaget avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, statens organisationsnämnd och kommerskollegium.

Vattenfallsverkets nuvarande organisation m. m.

Statens vattenfallsverk, som är ett affärsdrivande verk, fick huvuddragen i sin nuvarande organisation fastställda genom beslut av 1939 års riksdag (prop. 240, SU 174, Rskr 313).

Enligt gällande instruktion, vilken utfärdats av Kungl. Maj:t den 30 juni 1960 (nr 495), skall vattenfallsstyrelsen med underlydande förvaltningsorgan i enlighet med instruktionen och övriga av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter handha förvaltningen av statens vattenfallsverk, däri inbegripet förvaltningen av Trollhätte och Säffle kanaler. Styrelsen har att verka för landets tillgodoseende med elektrisk kraft. Vidare skall styrelsen inom sitt ämbetsområde med uppmärksamhet följa förhållandena såväl inom som utom landet samt så snart anledning därtill föreligger vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de författningsändringar eller andra åtgärder som kan vara påkallade eller eljest lämpliga.

Den *högsta ledningen* inom verket utövas av en styrelse samt en verksamledning. Denna består av en generaldirektör och en överdirektör. Styrelsen

utgöres av generaldirektören, ordförande, samt fyra ledamöter, de senare utan annan funktion inom verket. Direkt under verksledningen sorterar såväl en central byråorganisation i Stockholm som en regional organisation, omfattande den på särskilda kraftverksförvaltningar organiserade lokala drift- och förvaltningsverksamheten, vattenfallsverkets kanalrörelse samt verkets intressen i kraftstationer samägda med privata kraftindustrier.

Den *centrala byråorganisationen* omfattar följande byråer, nämligen vattenbyggnadstekniska byrån, elektrobyggnadsbyrån, driftbyrån, förrådsbyrån, juridiska byrån, kanslibyrån, kommersiella byrån och atomkraftbyrån. Vidare finnes en rationaliseringsavdelning och en kontorsbyggnadsavdelning. Den sistnämnda avdelningen är dock av provisorisk karaktär. Till driftbyrån är anslutet ett försvarskontor.

Cheferna för vattenbyggnadstekniska byrån och elektrobyggnadsbyrån har tjänstetiteln teknisk direktör och är placerade i lönegraden Bp 5. Chefen för driftbyrån benämnes driftdirektör (Bp 4)¹. En förrådsdirektör (Bp 4) är chef för förrådsbyrån. Cheferna för juridiska byrån och kanslibyrån är byråchefer (Bp 3 respektive Bo 1)¹. Kommersiella byrån och atomkraftbyrån ledes av en ekonomidirektör (Bp 3) respektive en överingenjör (Be 4). Rationaliseringsavdelningen står under ledning av en avdelningsdirektör (Be 1).

Under var och en av de båda byggnadsbyråerna, vattenbyggnadstekniska byrån och elektrobyggnadsbyrån, sorterar en särskild i byggnadsavdelningar indelad fältorganisation för utförande av byggnadstekniska anläggningsarbeten respektive stationsmontagearbeten och stamlinjebyggnader m. m. Under förrådsbyrån lyder bl. a. verkets huvudförråd i Västerås.

Den direkt under verksledningen stående *regionala organisationen* omfattar åtta permanenta lokalförvaltningar för skötseln av vattenfallsverkets egendom och affärsverksamhet. Sju av förvaltningarna, vilka förestås av kraftverksdirektörer, ombesörjer kraftproduktion samt, med undantag av förvaltningen i Västerås, försäljning och distribution av kraft. Förvaltningarnas huvudkontor är belägna i Trollhättan, Motala, Västerås, Stockholm, Sundsvall, Umeå och Luleå. Den åttonde förvaltningen handlägger verkets kanalrörelse. Den förestås av en kanaldirektör och har sitt huvudkontor förlagt till Trollhättan.

De ärenden inom byggnadsavdelningarnas och lokalförvaltningarnas områden, vilkas avgöranden ligger utom ramen för de befogenheter som tilldelats lokal eller regional chef, föres vidare upp i organisationen, ytterst till verksledningen eller verkets styrelse i plenum. Därvid ombesörjes på byggnadssidan föredragningen normalt av chefen för den byggnadsbyrå under vilken vederbörande avdelning sorterar. Ärenden som berör lokal-

¹ Kungl. Maj:t har i proposition den 7 april 1961 (nr 141) föreslagit riksdagen att tjänsterna som chef för driftbyrån och som chef för kanslibyrån fr. o. m. den 1 juli 1961 skall höjas till Bp 5 resp. Bo 3.

förvaltningarna framlägges formellt för verksledningen eller styrelsen av den byråchef inom centralförvaltningen, inom vars arbetsområde ärendet faller.

En tablå över vattenfallsverkets nuvarande organisation torde såsom bilaga (*bil. 1*) få fogas till statsrådsprotokollet.

I fråga om arbetsuppgifternas fördelning på de olika organen inom verket gäller i huvudsak följande.

Styrelseledamöterna deltagar i överläggningar och beslut rörande sådana ärenden, som enligt instruktionen skall avgöras av styrelsen i plenum, d. v. s. av generaldirektören och styrelseledamöterna samfällt.

Generaldirektören är i första hand ansvarig för fullgörandet av vattenfallsverkets arbetsuppgifter. Han leder den löpande förvaltningen av verket samt utövar chefskapet över verkets personal.

Överdirektören är generaldirektörens närmaste man. Efter särskilt uppdrag av generaldirektören skall överdirektören i dennes ställe avgöra de ärenden, som härför överlämnas till honom. Generaldirektören har i relativt stor utsträckning överlåtit åt överdirektören att ensam avgöra vissa grupper av ärenden. Överdirektören inträder automatiskt som ställföreträdare för generaldirektören, då denne är förhindrad utöva sitt ämbete.

Vattenbyggnadstekniska byrån verkställer förberedande utredningar och upprättar förslag angående vattenkraftstationer samt sjö- och flodregleringar, handlägger ärenden angående konstruktion och utförande av dithörande anläggningar utom i vad avser elektrisk utrustning och utomhusställverk, samt handhar ärenden rörande skadeersättningar i samband med vattenregleringar. Chefen för byrån leder och övervakar de lokala byggnadsavdelningarnas arbeten för nämnda anläggningar.

Elektrobyggnadsbyrån handlägger ärenden angående den elektriska utrustningen i kraftstationer och i kraftverkens understationer ävensom frågor i samband med husbyggnader för sådana understationer och i samband med bostads-, kontors-, förråds- och verkstadsbyggnader. Inom byrån handlägges också ärenden angående husbyggnader och ångteknisk utrustning för ångkraftstationer. Byrån handhar vidare planering och konstruktion av kraftledning och utomhusställverk samt handlägger frågor rörande markskadeersättningar i samband med kraftledningar. Chefen för byrån handhar ledningen av byggnadsavdelningarna för stationsmontagearbeten och stamlinjebyggnader samt av ångbyggnadsavdelningen, vilken f. n. är förlagd till Västerås.

Driftbyrån handlägger ärenden angående driften vid de statliga kraftverken och driftsamarbetet med större icke statliga kraftföretag samt verkställer utredningar rörande kraftbehov och krafttillgångar. Dessutom handlägges inom byrån ärenden angående driftpersonalens utbildning, angående verkets och vissa andra kraftföretags försvarsberedskap och förhållande till försvarsväsendet samt angående verkets brandförsvar.

Förrådsbyrån handlägger ärenden angående verkets förrådsväsen samt ombesörjer upphandling av förrådsmateriel för verkets drift och för anläggnings- och underhållsarbeten m. m.

Juridiska byrån för styrelsens talan inför domstolar, exekutionssäten och skiljemän samt handlägger administrativa ärenden av juridisk eller lantmåteriteknisk natur. Byrån lämnar därjämte juridiskt biträde åt verkets övriga tjänsteställen.

Kanslibyrån handlägger kollektivavtalsfrågor, flertalet personalärenden, press- och informationsfrågor samt revisionsärenden.

Kommersiella byrån handlägger frågor angående krafttaxor och kraftförsäljningar samt ärenden berörande verkets ekonomiska förhållanden, såsom investeringsanslag, driftkostnadsstater samt räkenskaps- och kassaväsen.

Atomkraftbyrån handlägger frågor rörande bl. a. projektering och konstruktion av atomdrivna kraftstationer och värmecentraler.

Rationaliseringsavdelningen utför arbetsstudier, sammanställer och bearbetar statistik beträffande arbetarlöner, deltar i handläggningen av frågor angående arbetsmetoder, ackordspriser och kollektivavtal, handlägger ärenden angående efterkalkyler för vissa arbeten samt verkställer andra utredningar i rationaliseringsfrågor.

Kontorsbyggnadsavdelningen handlägger frågor i samband med uppförande av verkets nya förvaltningsbyggnad vid Räcksta i Stockholm.

Vattenfallsstyrelsens förslag

Allmän motivering

Vattenfallsstyrelsen erinrar inledningsvis om att styrelsen intensifierat arbetet med den fortlöpande interna rationaliseringen av verksamheten och i samband därmed inrättat en arbetsgrupp för systematisk genomgång av arbetsuppgifter och arbetssätt inom verket. Genomgången av verkets organisation beräknas taga några år i anspråk. För den fortsatta och mera detaljerade genomgången av arbetsfördelningen mellan verkets olika enheter och de interna samarbetsformerna erfordras nu ett ställningstagande ifråga om verkets framtida huvudorganisation. Ett förslag i denna del har framlagts inom verket. Förslaget har diskuterats mellan verksledningen och närmast berörda ledande tjänstemän samt behandlats i bl. a. den centrala företagsnämnden och den lokala företagsnämnden vid vattenfallsstyrelsen. Vidare har berörda personalorganisationer beretts tillfälle att yttra sig över förslaget. Detta har sedan i princip godkänts av styrelsen i plenum, därvid dock särskilt yttrande avgivits av chefen för juridiska byrån.

Beslutet att igångsätta en intern organisationsgenomgång föranleddes av att vattenfallsverkets verksamhet utvecklats mycket kraftigt under de senaste decennierna. Denna utveckling har skett inom en organisation, vilken varit i stort sett oförändrad sedan år 1939. Ifrågavarande organisation har nu visat sig mindre ändamålsenlig. Verksamheten har sedan nämnda år undergått såväl en kraftig expansion som väsentliga av den tekniska utvecklingen betingade förändringar. Utvecklingen belyses av följande data. Vattenfallsverkets totala kraftomsättning, d. v. s. den i egna anläggningar alstrade energien tillsammans med produktionsandelar, reglerkraft och inköp från andra kraftproducenter, uppgick år 1939 till cirka 3 100 MkWh. Kraftomsättningen har därefter ökat till cirka 16 000 MkWh år 1959. Medelsbehovet per år för nyinvestering i produktions- och distri-

butionsanläggningar har under samma tid ökat från inemot 40 milj. kr. till cirka 450 milj. kr. Det totala antalet anställda har ökat från 4 350 år 1939 till cirka 14 500 för närvarande. Ökningen av personalantalet har varit starkast markerad inom tjänstemannagruppen, som nu består av cirka 6 500 personer mot cirka 1 200 år 1939.

Vattenfallsverkets nuvarande huvudorganisation, med sammanlagt tio enheter inom centralförvaltningen i Stockholm och åtta lokala förvaltningar direkt underställda en tvåhövdad verksledning, försvårar påtagligt en enhetlig ledning av företaget. Verksamhetens omfattning och komplicerade art fordrar å andra sidan en viss bredd hos företagsledningen. Inom många med vattenfallsverket jämförbara privata industriföretag har detta krav tillgodoseetts genom att närmast under företagschefen inrättats en direktion. Denna fungerar som rådgivare åt företagschefen, varjämte direktionens enskilda medlemmar svarar för var sitt huvudområde av företagets verksamhet och inom detta utövar viss beslutsfunktion. Det har bedömts att en motsvarande ordning med fördel skulle kunna tillämpas för statens vattenfallsverk.

Verksamheten inom vattenfallsverket kan indelas i tre huvudkategorier, nämligen drift och förvaltning av färdigställda anläggningar, nybyggnadsverksamhet samt verksamhet av företagsadministrativ eller annan administrativ karaktär som spänner över hela verket.

Av angivna tre kategorier utgör *administrationen* ett naturligt avgränsat område inom företagsledningen. Till detta område kan hänföras den centrala finans- och ekonomifunktionen, den centrala personalfunktionen, revisionsverksamheten, den juridiska verksamheten samt den centrala inköps- och förrådsverksamheten. Genom samling av de centrala administrativa funktionerna hos en direktör kan man hos en av företagschefens närmaste medarbetare få en samlad överblick över företagets administration och därmed också ökade möjligheter att på högsta nivå i företaget med tyngd hävda administrativa synpunkter. Detta synes särskilt väsentligt i ett företag, där de tekniska frågorna intager en dominerande plats och möjligheterna att genom en rationell administration påverka det ekonomiska utfallet samtidigt är betydande.

På *drift- och förvaltningssidan* finnes fyra olika kategorier av anläggningar vilka drives och förvaltas av verket, nämligen kraftstationer och vattenregleringsanläggningar, stamlinjesystemet, regionala distributionsnät samt kanalrörelsen. För denna sida av verksamheten gäller i motsats till vattenfallsverkets övriga rörelsegrenar att det är möjligt att uppställa vinst- och förlusträkningar för den löpande verksamhetens olika delar. Härigenom skapas goda förutsättningar för delegering av ansvar och befogenheter. En sådan delegering förutsätter å andra sidan däremot svarande möjligheter till effektiv överblick över verksamheten från företagsledningens sida och möjligheter att ingripa i verksamheten då detta visar sig erfor-

derligt. Bl. a. angivna förhållanden och förekomsten av tämligen likartade problem inom de olika regionala enheterna på drift- och förvaltningssidan gör att även denna typ av verksamhet konstituerar ett naturligt arbetsområde för en medlem av företagsledningen.

Utbyggnadsverksamheten kan arrangeras på i princip tre olika sätt, nämligen med fack-, objekts- eller funktionsindelning. Härvid avses med fackindelning en uppdelning på de inom vattenfallsverkets utbyggnadsorganisation dominerande tre tekniska facken byggnadsteknik, värmeteknik och elteknik. En renodlad objektsindelning skulle innebära att en enhet hade ansvar för all utbyggnad av vattenkraftstationer, en annan för utbyggnad av värmekraftstationer och en tredje för utbyggnad av överföringsystemet samt att alla dessa enheter vore fullständigt utrustade med den personal och tekniska sakkunskap som skulle erfordras för nämnda uppgifters genomförande. Funktionsindelning slutligen skulle innebära en uppdelning på huvudfunktionerna projektering, konstruktion och utförande. Av angivna tre indelningsgrunder är fackindelningen den som det med hänsyn till den hittillsvarande utformningen av vattenfallsverkets organisation på utbyggnadssidan ter sig naturligast att tillämpa. Det bör vara möjligt att genom en uppdelning av arbetsuppgifterna i de tre facken byggnadsteknik, elektroteknik och värmeteknik samt en omsorgsfull genomgång av ansvarsfördelningen för de olika byggnadsobjekten och formerna för samarbetet mellan de skilda enheterna uppnå väsentliga förbättringar inom ramen för en organisation, som även fortsättningsvis bygger på fackindelningen men kombinerar denna med ett objektansvar. Detta objektansvar synes böra fastställas på så sätt, att generaldirektören i varje särskilt fall tillägger ett av fackorganen huvudansvaret för det aktuella projektets genomförande och därvid följer en stående regel avsedd att ge vart och ett av organen på utbyggnadssidan ett med hänsyn till fackinriktningen naturligt primärt ansvarsområde.

De årliga investeringarna för de stora utbyggnadsobjekten är för närvarande av storleksordningen drygt 400 milj. kr. De för verkets ekonomi avgörande faktorerna ligger till betydande del i dispositionen av verkets kapitalmedel. Av denna anledning och för att generaldirektören med sakkunskap skall kunna företräda verket utåt i olika sammanhang bör han direkt under sig ha de tre fackenheter på utbyggnadssidan. Vid detta ställningstagande har beaktats också frågan om teknisk samordning på utbyggnadssidan. Övervägandena har, bl. a. med hänsyn till de inom området dominerande tekniska fackens skilda karaktär, icke givit skäl för speciell teknisk samordning jämväl på företagsledningsnivå. För denna slutsats har bl. a. talat den erfarenheten att överdirektören hittills, under större delen av den tid en sådan befattning funnits, icke utnyttjats för sådan teknisk samordning och att gjorda försök att åstadkomma dylik samordning icke utfallit positivt.

Inom skilda enheter i vattenfallsverket förekommer arbete av *planeringskaraktär*. Det är väsentligt att detta arbete utföres i så god tid att verksamheten inom företaget kan bedrivas ekonomiskt och rationellt. Huvuddelen av planeringsarbetet berör väsentligen endast separata enheter och bör då också utföras av dessa själva. En vad arbetsvolymen avser mindre men ur ekonomisk synpunkt för företaget ytterst väsentlig del av planeringen berör flera huvudenheter inom verket, nämligen den grundläggande planeringen för utbyggnad av produktionsanläggningarna och storkraftsystemet. Den bygger på underlag från skilda huvudenheter, vilkas arbete måste koordineras för att leda fram till ett utbyggnadsprogram för verket. För denna koordinering och annan kvalificerad assistans åt generaldirektören samt för den grundläggande utbyggnadsplanering som icke lämpligen bör ombesörjas av de olika fackenheterna bör till generaldirektörens förfogande finnas ett i förhållande till berörda fackenheter fristående organ av stabskaraktär.

Förslaget

Utifrån nyss återgivna allmänna utgångspunkter föreslår vattenfallsstyrelsen en sådan utformning av den under styrelsen sorterande företagsledningen, att denna kommer att bestå av generaldirektören och fem direktörer med linjehefs ställning samt en planeringschef med uppgifter av i princip stabskaraktär, vilka tillsammans dessutom kan arbeta som en direktion. Den nuvarande tjänsten som överdirektör förutsättes därvid skola avskaffas.

En tablå över den föreslagna organisationen torde såsom bilaga (*bil. 2*) få fogas till statsrådsprotokollet.

Av direktörerna föreslås en svara för de administrativa funktionerna, en för byggnadstekniken, en för elektrotekniken, en för värmetekniken samt en för drift- och förvaltningsverksamheten.

Förslaget förutsätter ej ändring av nuvarande befogenhetsfördelning mellan styrelsen och generaldirektören. Delegering av beslutsbefogenheter från generaldirektören avses ske till var och en av direktörerna i enlighet med beslut av styrelsen i plenum. Likaså föreslås förvaltningscheferna samt byråcheferna inom den administrativa huvudenheten erhålla av styrelsen i plenum fastställda befogenheter.

Såväl var och en av direktörerna som planeringschefen föreslås fungera som föredragande inför generaldirektören och i plenum samt äga närvara då sådan föredragning utföres av underställd chef. På den administrativa sidan förutsättes normalt den ordningen tillämpad, att vederbörande byråchef fungerar som föredragande inför generaldirektören i den administrativa direktörens närvaro.

Det förutsättes att ställföreträdare för generaldirektören utses av styrel-

sen i plenum bland någon av de generaldirektören direkt underställda sex cheferna och att förordnandet begränsas till viss tidsperiod.

På den *administrativa huvudenheten* föreslås ankomma i huvudsak alla frågor av företagsadministrativ karaktär inom ekonomi- och personalområdena, de juridiska frågorna, den centrala inköps- och förrådsverksamheten samt revisionsverksamheten. Uppgifterna inom den administrativa huvudenheten fördelas på fem enheter, nämligen ekonomibyrån, personalbyrån, juridiska byrån, förrådsbyrån och revisionsavdelningen. I fråga om dessa enheters arbetsuppgifter anför styrelsen bl. a. följande.

Ekonomibyrån avses främst handhava företagets finansieringsfrågor, den centrala budgeteringen och ekonomin.

Personalbyrån förutsättes svara för handläggningen av centrala personalfrågor inom verket.

Juridiska byråns främsta uppgifter skulle vara att tillhandagå företagets övriga arbetsenheter med juridisk rådgivning samt företräda verket och bevaka dess rätt inför myndigheter och i sammanslutningar.

Förrådsbyrån skall samordna företagets inköspolitik och inköpsorganisation och i egenskap av företagets centrala inköpsavdelning handha upphandling och materialförsäljning i den mån icke annan arbetsenhet inom verket erhållit befogenhet att föranstalta om upphandlingen eller försäljningen. Förrådsbyrån förutsättes vidare bl. a. handha organisationen i stort och kontrollen av verkets förrådsväsende.

Revisionsavdelningen skall svara för icke enbart sifferrevision utan även sakrevision. För handläggning av revisionsfrågor berörande den administrativa huvudenheten förutsättes gälla att chefen för revisionsavdelningen därvid är direkt underställd generaldirektören.

Huvudenheten för *drift och förvaltning*, under vars chef skall sortera dels en central organisation av delvis stabs- och delvis linjekaraktär, dels nuvarande lokala förvaltningar, skall driva och förvalta verkets färdigställda anläggningar för kraftproduktion, kraftöverföring, distribution och kanaldrift, svara för kraftförsäljning samt planera och utföra regionala distributionsanläggningar, i den mån de inte är av sådan storlek och karaktär att de bör utföras av den centrala utbyggnadsorganisationen. Till den centrala driftorganisationen förutsättes såsom f. n. ett försvarskontor vara anslutet.

Förslaget innebär bl. a. att drift- och förvaltningssidan också kommer att innehålla kraftförsäljningsfunktionen, vilken direkt sammanhänger med uppgiften att driva och förvalta anläggningarna. F. n. handhaves långsiktiga respektive tillfälliga kraftaffärer av skilda byråer inom vattenfallsstyrelsen.

Den *byggnadstekniska enheten* skall bli verkets huvudenhet för byggnadstekniska frågor beträffande såväl projektering och konstruktion som utförande av produktionsanläggningar, större transformatorstationer och övriga större byggnadsarbeten utom kraftledning.

Den *elektrotekniska enheten* skall bli huvudenhet för elektrotekniska frågor beträffande såväl projektering och konstruktion som utförande av

produktionsanläggningar och större transformator- och kopplingsstationer. Den bör vidare vara verkets huvudenhet för kraftledningsfrågor och härvid genomföra större byggnadsuppdrag ur såväl projekterings- och konstruktions- som utförandesynpunkt.

Den *värmetekniska enheten* skall bli huvudenhet för värmetekniska frågor beträffande såväl projektering och konstruktion som utförande av värmekraftanläggningar, d. v. s. ångkraftstationer, atomkraftstationer, gasturbiner och fjärrvärmeanläggningar.

Den i det föregående omtalade regeln enligt vilken generaldirektören för varje särskilt byggnadsobjekt skall tillägga ett av fackorganen på utbyggnadssidan huvudansvaret för anläggningens tillkomst förutsättes få följande innebörd.

För vattenkraftanläggningar ges huvudansvaret till den byggnadstekniska enheten som härvid har att på det elektriska området i vad avser såväl projektering som konstruktion och utförande anlita den elektrotekniska enheten som konsult och entreprenör.

För värmekraftanläggningar ges huvudansvaret till den värmetekniska enheten, vilken härvid har att utnyttja den byggnadstekniska enheten för byggnadsfrågor och den elektrotekniska enheten för elektriska frågor i vad avser såväl projektering och konstruktion som utförande.

För större transformatorstationer ges huvudansvaret till elektrotekniska enheten som härvid har att utnyttja den byggnadstekniska enheten för byggnadsdelarna i vad avser såväl projektering som konstruktion och utförande.

Arbetsuppdraget beträffande stora kraftledningar ges till den elektrotekniska huvudenheten, vilken härvid genomför arbetsuppgiften.

Enligt styrelsen medför topporganisationsförslaget på utbyggnadssidan en renodling av arbetsuppgifterna på de tre dominerande tekniska facken inom verksamheten. Den i organisatoriskt hänseende mest påtagliga konsekvensen härav blir att all värmeteknik samlas på en huvudenhet och icke såsom i dagens läge splittras på två byråer.

De huvudsakliga uppgifterna för *organet för grundläggande planering* föreslås bli att, på basis av långsiktiga prognoser och med hänsyn till bl. a. samkörningsmöjligheter, i samarbete med verkets samtliga huvudenheter utarbeta utbyggnadsprogram för produktionsanläggningar och storkraftsystem.

Genomförandet

Organisationsförslaget har uppbyggts med sikte på genomförande inom ramen för en oförändrad företagsform. Enligt styrelsens mening torde förslaget också vara ägnat att tillgodse de krav som skulle ställas på vattenfallsverket därest verket i enlighet med vad som föreslagits av 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna skulle ombildas till aktiebolag eller om verket skulle komma att få arbeta i den i utredningens senaste be-

tänkande för flertalet affärsverk föreslagna, modifierade affärsverksformen.

Förslaget avser endast vattenfallsverkets huvudorganisation och ger sålunda blott den ram inom vilken den efterföljande mera detaljerade organisationsgenomgången kommer att bedrivas. Det fortsatta arbetet kan, även om den principiella ramen därför nu fastlägges, komma att påverka den lämpliga detaljutformningen av de bestämmelser som slutligt kommer att reglera topporganisationsfrågan. Genomförandet av den föreslagna organisationen bör enligt vattenfallsstyrelsens uppfattning ske successivt och under hänsynstagande till de på olika områden föreliggande aktuella arbetsuppgifterna.

De i den nya organisationen erforderliga tjänsterna på företagsledning-nivå har på utbyggnadssidan samt drift- och förvaltningssidan vissa motsvarigheter i de nuvarande tjänsterna som tekniska direktörer, chef för atomkraftbyrån samt driftdirektör. Till de förutsatta tjänsterna som administrativ direktör och planeringschef finnes däremot f. n. icke några motsvarigheter inom verket. Löneställningen inom företagsledningsskiktet torde enligt styrelsen i viss mån bli beroende av den praktiska tillämpning som det framlagda principförslaget får vid genomförandet. Med hänsyn härtill har vattenfallsstyrelsen bedömt det lämpligast att nu endast anmäla behov av två nya tjänster, varav en som administrativ direktör och en som planeringschef. Som förut nämnts saknas i den föreslagna organisationen motsvarighet till den nuvarande överdirektörstjänsten.

Särskilt yttrande

I ett till vattenfallsstyrelsens skrivelse fogat särskilt yttrande har chefen för verkets juridiska byrå reserverat sig i vad förslaget rör *juridiska byråns* ställning.

Enligt reservanten är det en påfallande brist i förslaget att verksledningen helt kommer att sakna juristinslag. Förslaget torde bl. a. innebära att juristerna inom verket kommer att få sämre kontakter med ledningen, vilket medför att de får mindre möjligheter att löpande hålla sig underrättade om vad som händer i verket. Deras möjligheter att på någorlunda jämställd fot uppehålla förbindelser med de tekniska avdelningarnas ledande skikt kommer också att minska. Auktoriteten såväl inom som utom verket kommer att bli mindre. Utomstående företag kommer att sträva efter kontakter och förhandlingspartners närmare verksledningen. Även gentemot domstolar och myndigheter kommer ställningen att försämrats. Rekryteringssvårigheter och personalavgång kan befaras.

Reservanten finner således att omorganisationen med avseende å juridiska byrån inte kommer att bli till gagn för verket. Situationen skulle bli bättre om byrån förvandlades till ett ombudsmannakontor, direkt underställt verkschefen.

Yttranden

Huvuddragen i vattenfallsstyrelsens förslag till omorganisation tillstyrkes eller lämnas utan erinran av *riksräkenskapsverket, statens organisationsnämnd, kommerskollegium, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Sveriges arbetsledareförbund* och *Vattenfallsverkens personalförbund*.

Vissa andra remissinstanser ställer sig i princip positiva till förslaget men anser att det ej bör genomföras i föreliggande skick. *Sveriges juristförbund* och *Sveriges civilingenjörsförbund* uttrycker sålunda sin förståelse för att verket behöver en annan organisation än den nu gällande. Förbunden framhåller att förslaget endast avser den yttre ramen för organisationen, varför det icke är möjligt att bilda sig en uppfattning om förslaget i dess helhet och dess verkningar för de tjänstemän förbunden representerar. Med hänsyn härtill kan förbunden icke taga slutlig ställning till förslaget i dess nuvarande skick. Mycket viktiga detaljer i detsamma ter sig ännu alltför oklara. I avvaktan på en vidare utveckling av förslaget kan förbunden godtaga det som arbetshypotes. En liknande ståndpunkt intages av *Statens vattenfallsverks tjänstemannaförbund*, som anser att ett genomförande av förslaget bör anstå till dess konkret underlag föreligger för en framställning avseende såväl förslag till ändring i verkets instruktion som till inrättande av nya tjänster utanför vattenfallsverkets befogenhetsområde.

Endast *statskontoret* avstyrker förslaget. Statskontoret anser lämpligt att förslag, vilka liksom det förevarande syftar till vittgående organisationsförändringar, grundas på bedömningar av en i förhållande till ifrågasvarande verk eller myndighet fristående expertis. Ämbetsverket kan icke finna tillräddligt, att på grundval av nu föreliggande framställning medgivande lämnas till den ifrågasatta omorganisationen.

I fråga om den föreslagna indelningen i huvudenheter anför *Sveriges juristförbund* och *Sveriges civilingenjörsförbund* att förbunden hyser tvivel om möjligheterna att rekrytera en sådan person till verket, som avses komma att bekläda posten som administrativ chef. Av denne bör fordras kännedom ej blott om företagsekonomi och personalfrågor utan även om teknik och den speciella juridik som är aktuell inom verket. Förbunden förutsätter därför en viss flexibilitet i den yttre ramen för den nya huvudorganisationen, så att den administrativa enheten liksom avdelningen för drift och förvaltning i mån av behov kan uppdelas. *Svenska byggnadsarbetareförbundet* har i princip icke något att invända mot uppdelningen i tre tekniska fack. Däremot vill förbundet i ett fall icke tillstyrka arbetsuppgifternas uppdelning inbördes mellan de tre tekniska facken. Enligt förslaget skall stamlinjebyggnaderna utföras av den elektrotekniska avdelningen. Med denna organisation skulle verket enligt förbundets uppfattning

indirekt få två byggnadstekniska fackenheter genom att i den elektrotekniska enheten innesluta en byggnadsorganisation för stamlinjebyggnad. En sådan anordning anser förbundet vara irrationell och onödig. Förbundet understryker att den byggnadstekniska avdelningen bör svara för allt byggnadsarbete inom verket och att byggande av stamlinjer bör tillföras den byggnadstekniska enheten. *Statens vattenfallsverks tjänstemannaförbund* framhåller, att den nödvändiga samordningen och avvägningen mellan de tre nybyggnadsområdena kvarstår som en för verkschefen betungande arbetsuppgift, för så vitt icke annat organ vid sidan om huvudavdelningarna kommer in i bilden. Det torde därför i konsekvens med förslaget huvudlinjer kunna ifrågasättas, huruvida icke nybyggnadsverksamheten borde vara samlad inom en enhet, inom vilken en uppdelning kunde ske efter facktekniska synpunkter.

I ett par av yttrandena behandlas *personalbyråns* ställning. *Statskontoret* ifrågasätter huruvida icke en starkare ställning än den föreslagna borde tillkomma byrån. Den decentralisering av handläggningsförfarandet beträffande personalärendena som synes åsyftad kan ämbetsverket knappast finna ändamålsenlig. *Statens vattenfallsverks tjänstemannaförbund* anser att personalbyråns ställning som ansvarig för verkets allmänna personalpolitik, som verkets förhandlingsorganisation, som samordnare av åtgärder grundade på delegerade befogenheter etc. måste klarläggas, särskilt med tanke på eventuellt ändrade förhandlingsrättsliga förhållanden. Personalorganisationerna kan icke godkänna ett förfarande, där motparten icke besitter reell och absolut beslutanderätt. Förbundet menar vidare att personalbyrån icke bör belastas med andra funktioner än dem som har med för hela verket gemensamma personaladministrativa eller personalvårdande frågor att göra.

Vad angår förslaget om en i den administrativa huvudenheten ingående *revisionsavdelning* framhåller *statskontoret* och *Statens vattenfallsverks tjänstemannaförbund*, att 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna i sitt slutbetänkande ifrågasatt, om det icke vore organisatoriskt riktigtast att revisionsenheterna såsom ett verkets gemensamma kontrollorgan ställdes direkt under verkschefen. *Statens organisationsnämnd* förordar att den interna kamerala revisionen och sakrevisionen ställes direkt under styrelsen eller eventuellt under överrevisorerna. Den bör enligt nämndens mening icke utgöra en del av den administrativa ledningen. *Kommerskollegium* finner det vara en angelägen uppgift för en revisionsbyrå av den föreslagna typen att biträda överrevisorerna i deras verksamhet. Härigenom skulle bl. a. bristen i fråga om de personella resurser, som står till överrevisorernas förfogande, kunna effektivt motverkas.

Departementschefen

Innan jag behandlar vattenfallsstyrelsens omorganisationsförslag vill jag i korthet beröra frågan om företagsformen för vattenfallsverket. 1953 års utredning rörande de statliga företagsformerna framlade i juli 1957 ett delbetänkande med förslag till ombildning av statens vattenfallsverk till aktiebolag (SOU 1957: 26). Sedermera har utredningen avgivit sitt slutbetänkande med förslag till reformering av de nuvarande statliga företagsformerna (SOU 1960: 32). I detta betänkande har utredningen icke funnit skäl föreslå, att övriga affärsverk — med undantag av statens reproduktionsanstalt — avskiljes från statsförvaltningen och ombildas till aktiebolag. Utredningens överväganden beträffande dessa affärsverk har i stället resulterat i förslag till ändringar i nuvarande organisation och befogenhetsfördelning på en del punkter. Förslagen innebär sålunda i stort sett, att de affärsdrivande verkens särställning i förhållande till statsförvaltningen i övrigt markeras starkare än som för närvarande är fallet. — I ett till slutbetänkandet fogat yttrande har en av utredningens ledamöter reserverat sig mot det tidigare förslaget att ombilda statens vattenfallsverk till aktiebolag.

Enligt min mening bör förslaget om vattenfallsverkets ombildning till aktiebolag och de av utredningen framlagda förslagen rörande affärsverken i allmänhet prövas i ett sammanhang. Utredningens slutbetänkande är emellertid fortfarande föremål för beredning inom Kungl. Maj:ts kansli. Jag förordar därför, att även ställningstagandet till förslaget om vattenfallsverkets ombildning till aktiebolag får tills vidare anstå.

Jag övergår härefter till vattenfallsstyrelsens förslag till ny huvudorganisation för vattenfallsverket. Styrelsen har under det senaste året intensifierat sitt arbete med den fortlöpande interna rationaliseringen av verket. För den fortsatta och mera detaljerade genomgången av arbetsfördelningen mellan verkets olika enheter och de interna samarbetsformerna erfordras nu ett principiellt ställningstagande i fråga om verkets framtida huvudorganisation.

Styrelsen har funnit att den nuvarande organisationen, vars grunddrag fastställts år 1939, påtagligt försvårar en enhetlig ledning av företaget. Enligt styrelsens uppfattning fordrar verksamhetens art och omfattning en viss bredd hos företagsledningen. Verksamheten kan indelas i tre huvudgrupper, nämligen drift och förvaltning av färdigställda anläggningar, nybyggnadsverksamhet samt verksamhet av företagsadministrativ eller annan administrativ karaktär som spänner över hela verket. Härtill kommer arbetet med den översiktliga planeringen av verksamheten. Organisationen av nybyggnadsverksamheten har styrelsen ansett lämpligen kunna baseras på de tre särskilda fack, som nu dominerar verkets utbyggnadsorganisation, nämligen byggnadsteknik, värmeteknik och elteknik. Med dessa utgångs-

punkter föreslår styrelsen en sådan utformning av den under styrelsen sorterande företagsledningen att denna kommer att bestå av generaldirektören och fem direktörer med linjeförings ställning samt en planeringschef med stabsfunktion, vilka tillsammans kan arbeta som en direktion. Härvid förutsättes att den nuvarande tjänsten som överdirektör utgår ur organisationen. Av direktörerna föreslås en svara för de administrativa funktionerna, en för byggnadstekniken, en för elektrotekniken, en för värmetekniken samt en för drift- och förvaltningsverksamheten. Uppgifterna inom den administrativa enheten skall enligt förslaget fördelas på en ekonomibyrå, en personalbyrå, en juridisk byrå, en förrådsbyrå och en revisionsavdelning. Revisionsavdelningen skall handlägga såväl sifferrevision som sakrevision; vid handläggningen av revisionsfrågor, som berör den administrativa enheten, förutsättes chefen för revisionsavdelningen vara direkt underställd generaldirektören. Lokalförvaltningarna föreslås sortera under chefen för huvudenheten för drift och förvaltning.

Huvuddragen i organisationsförslaget tillstyrkes eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Några av personalorganisationerna anser emellertid att förslaget, som endast avser huvudorganisationen, icke bör läggas till grund för ett beslut. Enligt dessa organisationers uppfattning bör ett mera detaljerat förslag utarbetas innan ärendet prövas av statsmakterna. Endast statskontoret avstyrker förslaget. Ämbetsverket anser nämligen, att förslag, vilka liksom det förevarande syftar till vittgående organisationsförändringar, lämpligen bör grundas på bedömningar av expertis som är fristående från verket.

För egen del vill jag anföra följande. Vattenfallsstyrelsens förslag är avsett att genomföras inom ramen för en oförändrad företagsform. Den föreslagna huvudorganisationen kan emellertid också tillgodose de krav som skulle ställas därest verket i enlighet med företagsformsutredningens förslag skulle ombildas till aktiebolag eller om verket skulle komma att få arbeta i en modifierad affärsverksform av typ, som nämnda utredning föreslagit i fråga om affärsverken i allmänhet. Ett genomförande av vattenfallsstyrelsens förslag behöver därför enligt min mening icke innebära ett föregripande av statsmakternas senare ställningstagande till företagsformsutredningens förslag.

Det av vattenfallsstyrelsen framlagda organisationsförslaget grundar sig på en utredning som företagits inom verket. Det synes mig värdefullt att vattenfallsverket tagit initiativ till en omfattande undersökning och genomgång av sin verksamhet i syfte att uppnå en mera rationell och effektiv organisation, nybyggnadsverksamhet och drift. Vid utredningen har samråd skett med utomstående expertis och erfarenheter inhämtats från andra företag, bl. a. inom kraftindustrin här hemma och utomlands.

Enligt min mening är det föreliggande förslaget väl ägnat att läggas till

grund för beslut om en ny huvudorganisation för vattenfallsverket. Det synes mig särskilt angeläget att antalet huvudenheter, som sorterar direkt under verkschefen, blir väsentligt färre än för närvarande. Den nuvarande organisationen med tio centrala och åtta lokala enheter direkt under verksledningen har nämligen visat sig innebära en för stor splittring i verksamhetsformerna och försvåra överblicken för verkets centrala ledning. En övergång till den av vattenfallsstyrelsen föreslagna organisationen bör enligt min uppfattning skapa förutsättningar för verkets ledning att få ett starkare grepp om verksamheten. Samtidigt uppnås genom en bestämd ansvarsfördelning och med hjälp av klara och ändamålsenliga samarbetsformer bättre förutsättningar för befogenhetsfördelning och decentralisering. Jag tillstyrker därför en omorganisation av vattenfallsverket efter i huvudsak de riktlinjer som vattenfallsstyrelsen föreslagit.

Vissa erinringar har framförts mot den föreslagna placeringen av juridiska byrån, personalbyrån och revisionsavdelningen. Chefen för juridiska byrån har sålunda föreslagit, att byrån i form av ett ombudsmannakontor ställes direkt under verkschefen. I ett par remissyttranden har ifrågasatts en mera central ställning för personalbyrån. Slutligen har några remissinstanser föreslagit, att revisionsavdelningen ställes direkt under generaldirektören. Ett tillgodoseende av dessa ändringsförslag skulle enligt min mening strida mot en av grundtankarna i vattenfallsstyrelsens förslag, nämligen att begränsa antalet enheter som sorterar direkt under verkschefen. Jag kan således icke biträda dessa ändringsförslag. Emellertid torde sakrevisionen med hänsyn till bl. a. de mycket betydande anslagsbelopp verket förvaltar böra få en starkare organisatorisk ställning än vattenfallsstyrelsen föreslagit. Sakrevisionen är enligt min mening att betrakta som en stabsfunktion vilken i princip helst bör vara underställd generaldirektören. Med hänsyn till att antalet enheter lydande direkt under verkschefen emellertid bör begränsas och då ett nära samband råder mellan planering och sakrevision, föreslår jag, att sakrevisionen ställes under planeringschefen. Jag har däremot intet att erinra mot att revisionen i vad avser den interna siffergranskningen underställes den administrativa chefen. Min nu redovisade ståndpunkt i frågan om revisionens inplacering i organisationen torde böra gälla i avvaktan på det ställningstagande, som må komma att ske i anledning av företagsformsutredningens förslag beträffande den interna revisionen.

Vad vissa personalorganisationer anfört beträffande vattenfallsstyrelsens förslag synes mig icke böra utgöra hinder för att statsmakterna nu tar ställning till den föreslagna huvudorganisationen. Det fortsatta detaljarbetet rörande verkets organisation bör emellertid liksom hittills i görligaste mån bedrivas i samarbete med av omorganisationen berörda personalgrupper och under hänsynstagande till de synpunkter som kan komma att framföras av personalorganisationerna.

Därest riksdagen godkänner det framlagda omorganisationsförslaget, tor-

de det få ankomma på Kungl. Maj:t att inrätta de två föreslagna tjänsterna som administrativ direktör och planeringschef, då dessa tjänster tills vidare bör vara extraordinarie. Tjänsten som administrativ direktör bör placeras i Be 5 och tjänsten som planeringschef i Be 4.

Tjänsten såsom överdirektör och souschef i lönegraden Bp 7 bör utgå ur personalförteckningen för verket.

Det torde vidare böra ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångs-åtgärder som kan finnas erforderliga i samband med genomförandet av omorganisationsförslaget.

Under åberopande av det anförda och under förmälan att intet torde vara att erinra mot att propositionen av riksdagen behandlas senare än under innevarande vårsession hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

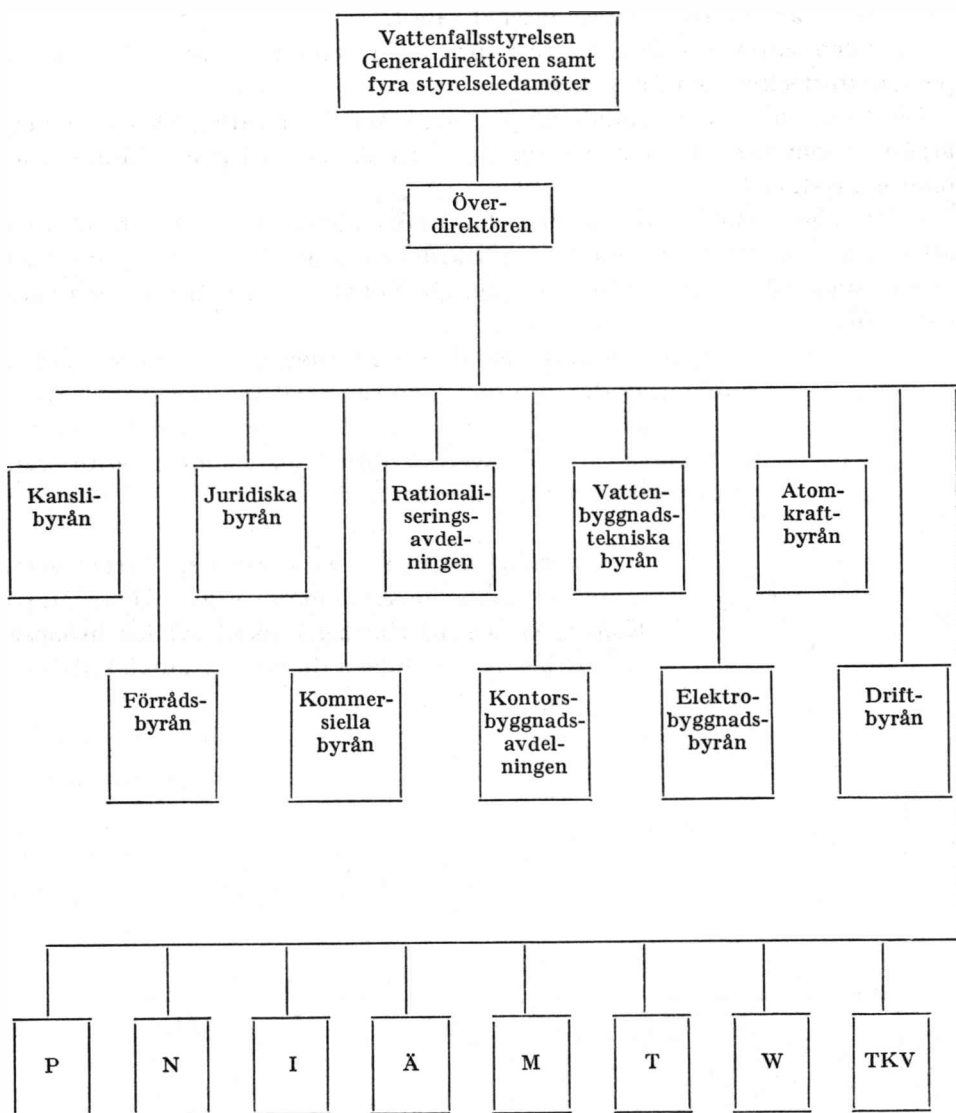
- a) medgiva att statens vattenfallsverk omorganiseras efter i huvudsak de riktlinjer som jag i det föregående förordat;
- b) bemyndiga Kungl. Maj:t att ur personalförteckningen för statens vattenfallsverk avföra tjänsten som överdirektör och souschef i lönegraden Bp 7.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer jag förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Curt Ohrner

över vattenfallsverkets nuvarande organisation.

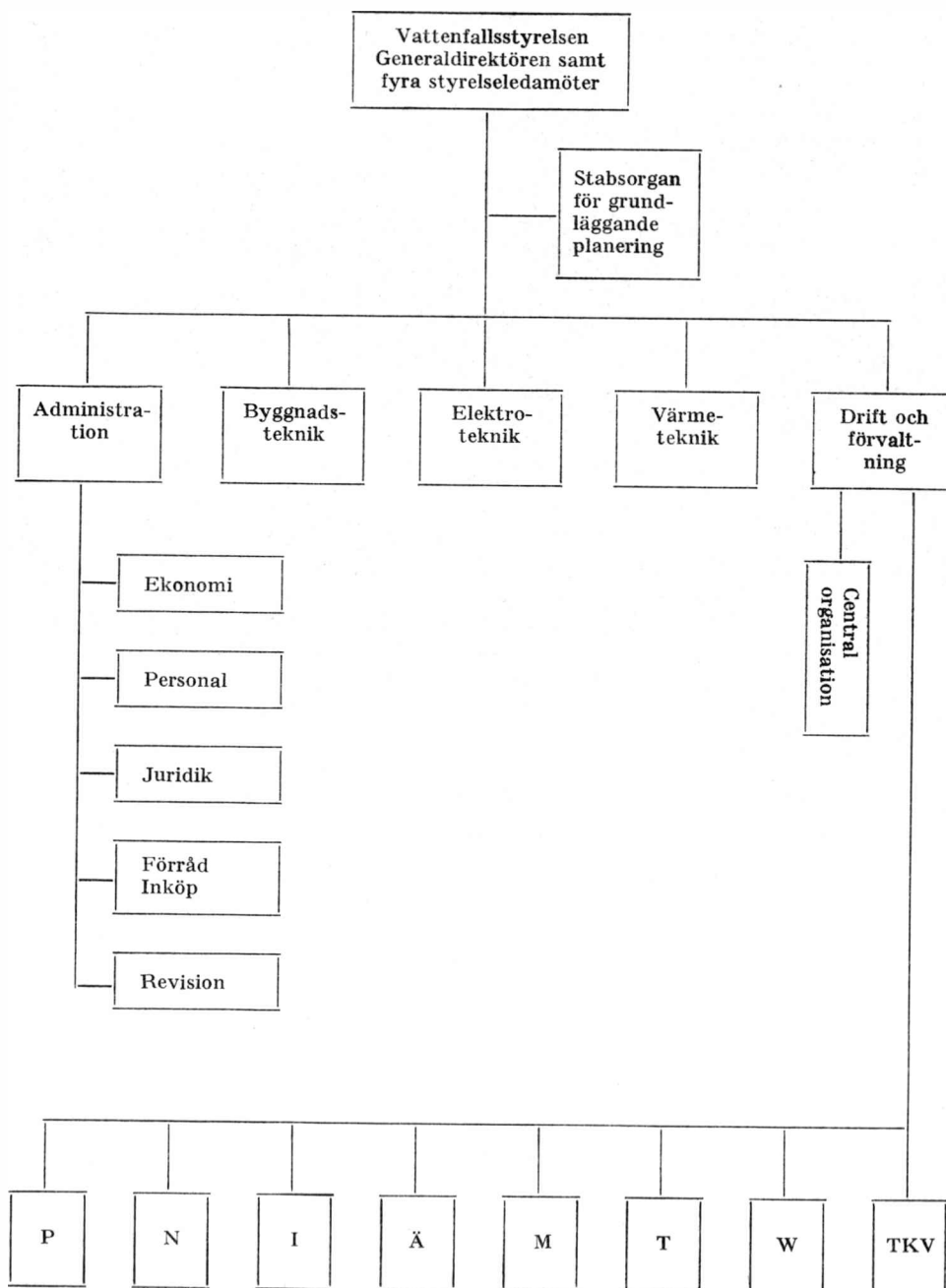

Anm. P—TKV = lokalförvaltningar; därav P = Norrbottens, N = Övre Norrlands, I = Mellersta Norrlands, Ä = Älvkarleby, M = Motala, T = Trollhätte och W = Västerås kraftverk samt TKV = Trollhätte kanalverk.

Tablå

Bil. 2.

över vattenfallsstyrelsens förslag till ny huvudorganisation för vattenfallsverket.

Anm. P—TKV = lokalförvaltningar; därav P = Norrbottens, N = Övre Norrlands, I = Mellersta Norrlands, Ä = Älvkarleby, M = Motala, T = Trollhätte och W = Västerås kraftverk samt TKV = Trollhätte kanalverk.